
Revisionsrapport Miljöåtaganden och dess genomslag i verksamhet- en

Botkyrka kommun

Lotta Ricklander

Maj 2012

2012-05-31

Lotta Ricklander
Projektledare

Janne Nilsson
Uppdragsansvarig

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
1 Inledning	3
1.1 Bakgrund	3
1.2 Revisionskriterier	3
1.3 Revisionsmetod	3
2 Implementering av externa deklARATIONER o dylikt i verksamheten	4
2.1 Ålborgdeklarationen	4
2.2 Borgmästaravtalet	4
2.3 Fairtrade City – etisk konsumtion	5
2.4 Earth Hour Challenge	5
3 Förekomst av miljömål och dess förankring i verksamheten	5
3.1 Klimatstrategi för Botyrka	5
3.2 Klimat- och sårbarhetsanalys	6
3.2.1 Uppdrag till kommunens nämnder	6
3.3 Naturvårdsprogram	7
3.4 Målens förankring i verksamheterna	7
3.4.1 Arbetet utifrån uppdragen avseende klimat- och sårbarhetsanalys	7
3.4.2 Mötes- och resepolicy samt kommunens bilar	7
3.4.3 Aktiviteter inom kommunens verksamheter och dess bolag	8
3.5 Kommentarer	9
4 Hantering och tillämpning av miljökrav vid upphandling	9
4.1 Arbetet inom upphandlingsenheten	10
4.2 Utvecklingsarbete	10
4.2.1 Utveckling av inköpsarbetet	10
4.2.2 Samordnad varudistribution	11
4.3 Rapportering och uppföljning	11
4.4 Kommentarer	12
5 Former för uppföljning och utvärdering inom området	12
5.1 Uppföljning och utvärdering utifrån Ålborgdeklarationen	12
5.2 Uppföljning och utvärdering utifrån Klimatstrategin	13
5.3 Miljöredovisning	13
5.4 Kommentarer	17
6 Revisionell bedömning	18

Sammanfattning

Revisionen har utifrån sin väsentlighets- och riskanalys beslutat att genomföra en granskning avseende kommunens miljöåtagande och dess genomslag i verksamheten. Uppdraget har genomförts av PwC.

Granskningen har syftat till att bedöma om styrning, uppföljning och utvärdering av övergripande miljöåtaganden ändamålsenligt. Granskningen har vidare kontrollerat om kommunen har implementerat externa deklARATIONER, har målsatt sina åtaganden och förankrat dessa i verksamheten, ställer miljökrav vid upphandling samt följer upp det arbete som genomförs.

Nedan sammanfattas granskningen.

- Botkyrka kommun har enligt vår uppfattning höga ambitioner avseende att arbeta mot en hållbar utveckling. Att anta mål som innebär att kommunens organisation ska vara fossilbränslefritt år 2015 är en stor utmaning.
- Kommunstyrelsen har ett övergripande ansvar för kommunens arbete mot en hållbar utveckling. Styrelsen har inrättat ett beredande organ för att fokusera på dessa frågor; klimat- och planeringsberedningen. Kommunfullmäktige styr kommunens samlade åtagande genom flerårsplan och ettårsplaner. Styrelsen och nämnderna redovisar därefter i sina respektive planer vilka åtaganden de har. Uppföljning sker i samband med årsredovisning, såväl inom nämnderna som den kommungemensamma årsredovisningen. Vi bedömer att styrning, ledning och uppföljning inom området i huvudsak är ändamålsenlig.
- Botkyrka kommun har ett flertal målsättningar avseende arbetet för en hållbar utveckling. Det grundläggande dokumentet är implementeringen av Ålborgdeklarationen. Därefter har en klimatstrategi och en klimat- och sårbarhetsanalys utarbetats. Det finns även miljömål i kommunens och nämndernas flerårsplaner och ettårsplaner. Mängden mål och genomförandeplaner bedöms vara svåra att överblicka, eftersom de återfinns i flera olika dokument och beslut. Tydligt är dock att Botkyrka kommun har mycket höga ambitioner med sitt klimatarbete men tanke på hur målen formulerats.
- Miljökrav ska ställas vid upphandling enligt kommunens upphandlingspolicy. Detta görs också alltid där så är möjligt enligt upphandlingsenheten. Granskningen visar att kommunen ställer höga miljökrav i ett flertal upphandlingar. Det är dock idag oklart hur många upphandlingar som genomförs utanför upphandlingsenheten. Detta medför att det inte går att utläsa i vilken omfattning miljökrav ställs då verksamheterna själv hanterar sina upphandlingar.

- Uppföljning och utvärdering av kommunens övergripande och nämndernas åtaganden avseende klimatarbetet redovisas på flera sätt. Styrelsen och nämnderna redovisar sitt arbete i sina verksamhetsberättelser. Vidare redovisas kommunens samlade arbete i en miljöredovisning som sedan ett antal år är en integrerad del i årsredovisningen. De uppföljningar som görs visar att det genomförs ett stort antal aktiviteter inom kommunens olika verksamheter inom området en hållbar utveckling.

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Det är viktigt för en kommun att ha en god miljöprofil. De senaste åren har miljön blivit en betydande fråga för såväl företag som kommuner. I takt med den ökade miljömedvetenheten i samhället har organisationer och myndigheter börjat agera i miljöfrågor. Exempel internationellt är EU:s handlingsprogram för en bättre miljö, överenskommelsen på världsmiljökongressen i Rio de Janeiro och Agenda 21.

Formerna för planering, styrning och ledning samt uppföljning och utvärdering av miljöverksamheten har stor betydelse för det slutliga resultatet. Miljöarbetet i Botkyrka kommun styrs av de nationella miljömålen som antagits av riksdagen, miljöbalken och andra av kommunen ingångna överenskommelser, t ex Ålborgdeklaration och Fairtrade City. Arbete bedrivs inom alla kommunens förvaltningar. Ansvar för genomförande, information och kunskapsutveckling samt för uppföljning och utvärdering måste därför vara tydligt fördelat.

Projektet har prioriterats utifrån ovanstående bakgrund och en bedömning av väsentlighet och risk.

1.2 Revisionskriterier

Revisionsfråga

Är styrning, uppföljning och utvärdering av övergripande miljöåtaganden ändamålsenligt?

Kontroll/granskningsmål

- Förekomst av kommunövergripande miljöåtaganden och dess förankring i verksamheten
- Hantering och tillämpning av miljökrav vid upphandling
- Implementering av externa deklARATIONER och dylikt i verksamheten
- Former för uppföljning och utvärdering inom området

1.3 Revisionsmetod

Granskningsobjekt är kommunstyrelsen (klimat- och planeringsberedningen). Granskningen avgränsas till att omfatta vissa delar av det frivilliga miljöarbete kommunen åtagit sig. Samtliga miljöåtaganden i nämnder och styrelse har inte granskats. Det lagstadgade tillsynsarbetet och arbete kring arbetsmiljö omfattas inte av denna granskning (miljöbalken).

2 Implementering av externa deklarerationer o dylikt i verksamheten

2.1 Ålborgdeklarationen

Kommunen har implementerat den s k Ålborgdeklarationen redan år 2005.

Ålborgdeklarationen innehåller 50 åtaganden och har fungerat som stöd i kommunens definition av hållbar utveckling utifrån sociala, ekonomiska och ekologiska dimensioner.

Botkyrkas arbete med deklarationen under perioden 2004-2006 för att utifrån de 50 åtagandena prioritera vilka frågor som var viktigast för Botkyrka kommun, d v s de områden där utvecklingen inte gick åt rätt håll. Detta arbete som inkluderade c:a 100 tjänstemän har resulterat i sex utmaningar där utvecklingen idag inte är hållbar. För att skapa en hållbar utveckling valde kommunen därför att fokusera på följande utmaningar år 2007 i dokumentet Ett hållbart Botkyrka:

- Botkyrkaborna har arbete
- Botkyrkaborna känner sig hemma
- Botkyrka har de bästa skolorna
- **Botkyrka bidrar inte till klimatförändringar**
- Botkyrkaborna är friska och mår bra
- Botkyrkaborna har förtroende för varandra och för demokratin

En av de utmaningar kommunen antagit avser att inte bidra till klimatförändringar. Hur arbetet med dessa frågor är tänkt att genomföras, har utvecklats i kommunens klimatstrategi enligt avsnitt 3.

2.2 Borgmästaravtalet

I mars 2010 har 45 svenska kommuner skrivit på Borgmästaravtalet, däribland Botkyrka kommun. Borgmästaravtalet är kommissionens initiativ för kommuner som vill gå längre än EU:s mål för minskade utsläpp av koldioxid.

Dessa kommuner åtar sig att minska utsläppen med minst 20 procent mellan 1990 och 2020 samt att ta fram bland annat handlingsplaner, åtgärder och rapportering. SKL har stött initiativet genom att upplysa svenska kommuner om möjligheten att gå med. Det är viktigt att överväga om de åtaganden som följer av ett medlemskap ligger i linje med kommunens egna prioriteringar. SKL har avtalat med Klimatkommunerna om att under 2010 ge svenska kommuner konkret stöd för sin inrapportering enligt den handlingsplan för hållbar energi som krävs.

2.3 Fairtrade City – etisk konsumtion

I mars 2011 blev Botkyrka omdiplomerad till en Fairtrade City. Det innebär att kommunen har uppfyllt villkoren som ställs för konsumtion och kommunikation. Som ett exempel har konsumtionen av etiskt märkt kaffe ökat från 9 till 49 procent. Aktiviteter som provsmakning och tävlingar har genomförts i samband med olika evenemang.

2.4 Earth Hour Challenge

Enligt WWF har städer och kommuner en avgörande roll vad gäller klimat- och hållbarhetsarbete. WWF vill uppmärksamma de kommuner som arbetar aktivt och ambitiöst med frågan. I mars 2010 utlyste de därför Earth Hour Challenge - en tävling bland Sveriges kommuner om vem som kunde presentera den mest inspirerande, trovärdiga och holistiska utvecklingsplanen för minskade koldioxidutsläpp.

Botkyrka blev i december 2010 uttagen som en av tio finalister i tävlingen och blev den 15 mars belönad med ett hederspris för sitt omfattande arbete med livsstilsförändringar i klimatfrågan.

3 Förekomst av miljömål och dess förankring i verksamheten

3.1 Klimatstrategi för Botkyrka

År 2008 beslutades i fullmäktige att tillsätta en klimatgrupp med uppgift att utarbeta en klimatstrategi för Botkyrka kommun. Klimatgruppen var parlamentarisk tillsatt och bestod av sju politiker, varav kommunstyrelsens ordförande och samhällsbyggnadsnämndens ordförande var två. Till sin hjälp i arbetet fanns två tjänstemän; kommunens miljöutredare samt kommunens planeringschef.

Klimatgruppen arbetade ett år för att ta fram en strategi. Arbetet genomfördes genom möten med klimatgruppen och dess tjänstemän c:a en gång per månad.

Under våren 2009 antogs kommunens klimatstrategi i fullmäktige. Strategin består av två huvuddelar:

1. *Arbetet för att minska utsläppen av växthusgaser. Detta avser såväl den egna organisationen som Botkyrka som geografiskt område.*
2. *Anpassning för att vara rustade för klimatförändringar och beredskap för oförutsägbara händelser (koppling till översiktsplaneringen)*

Vad gäller arbetet i den egna organisationen har fyra olika mål ställts upp:

1. Fossilbränslefri kommunal organisation senast år 2015
2. Fossilbränslefritt Botkyrka senast år 2030

3. Klimatneutral kommunal organisation senast år 2020
4. Klimatneutralt Botkyrka senast år 2040

Vad gäller den andra delen i strategin som avser anpassning innehåller klimatstrategin finns ytterligare målsättningar. Inom detta område ansågs dock att det krävdes ytterligare analyser för att prioritera det fortfatta arbetet.

3.2 Klimat- och sårbarhetsanalys

Då klimatstrategin hade antagits beslutades sålunda att mer analys krävdes för att hitta de viktigaste åtgärderna avseende anpassningsdelen. Kommunen beslutade därför att låta genomföra en klimat- och sårbarhetsanalys för Botkyrka. Svenska Miljöinstitutet (IVL) fick detta uppdrag.

År 2010 presenterades en översiktlig klimat- och sårbarhetsanalys för Botkyrka. Analysen skulle utgöra grunden för kommunens framtida översiktsplanering.

3.2.1 Uppdrag till kommunens nämnder

Då klimat- och sårbarhetsanalys hade utarbetats och rekommendationer lämnats av konsulterna formulerade fullmäktige olika uppdrag till kommunens nämnder för att nå de uppställda målen.

Uppdragen avser målen avseende anpassning och är kopplade till kommunens översiktsplanering.

Följande uppdrag lämnades i april 2011:

Kommunstyrelsen ska

- anpassa översiktsplaneringen för att undvika ökade risker för översvämningar samt ras- och skredrisker
- säkerställa riskhanteringen i de stora kommungemensamma avlopps- och fjärrvärmesystemen
- förmå andra infrastrukturägare att vidta anpassningsåtgärder,
- samspela om regionala lösningar för att klara Mälarens vattenstånd och minska risken för saltvatteninträngning
- säkerställa att förmågan till krishantering också omfattar klimatförändringarna

Samhällsbyggnadsnämnden ska

- anpassa bebyggelseplaneringen för att undvika ökade risker för översvämningar samt ras- och skredrisker
- utföra och upprätthålla detaljerad ras- och skredriskkartering

- skydda bebyggelse från översvämningar av Mälaren med tillhörande sjösystem

Tekniska nämnden ska

- utforma nya byggnader och anpassa befintligt byggnadsbestånd för att klara ett varmare och fuktigare klimat
- anpassa dagvattenhanteringen för att tåla kraftigare nederbörd
- säkerställa vattenförsörjningen och skydda vattentäcker

Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska

- höja beredskapen för att hantera ökade risker för smittspridning

3.3 Naturvårdsprogram

Naturvårdsprogram antogs av kommunfullmäktige i november 2010, och under 2011 har arbetet med dess genomförande påbörjats. En naturgrupp har bildats som planerar åtgärder utifrån dokumentets åtgärdsprogram till de berörda nämnderna.

Under 2011 har kommunen gjort en första revidering av naturvärdesområdena i programmets objektskatalog. Arbeta pågår idag med att göra objektskatalogen tillgänglig i GIS-format för kommunens planerare.

3.4 Målens förankring i verksamheterna

Kommunstyrelsen och nämnderna har i enlighet med gällande styrdokument och beslut uppdraget att inarbeta hur de ska arbeta med uppställda mål i sina flerårs- och ettårsplaner.

3.4.1 Arbetet utifrån uppdragen avseende klimat- och sårbarhetsanalys

Inom samhällsbyggnadsförvaltningen har en projektgrupp inrättats för att arbeta med de lämnade uppdragen. Gruppen består av kommunens miljöutredare, planarkitekt, VA-ingenjör samt GIS-ingenjör.

Arbetet med uppdragen påbörjades under hösten 2011. Idag finns förslag på hur arbetet med målen ska genomföras. Förslagen har dock ännu inte slutligt hanterats inom förvaltningen. Aktiviteterna handlar om att klimatanpassa bebyggelsen i Botkyrka kommun.

3.4.2 Mötes- och resepolicy samt kommunens bilar

Under 2010 genomfördes en upphandling av en extern miljöbilpool. Kommunens miljöbilpool invigdes i maj 2010. Bilpoolen ska nyttjas av kommunanställda dagtid och kan även nyttjas av kommuninnevånare under kvällar och helger.

Som ett led i arbetet för en hållbar kommun och resornas betydelse antog fullmäktige en ny mötes- och resepolicy år 2011. Av policy framgår att alla anställda och förtroendevalda är skyldiga att följa policyn.

Av policyn framgår bland annat att:

- Vid bilresor ska kommunens bilpool användas.
- Alla resor söder om Sundsvall ska ske med tåg i stället för flyg.

3.4.3 Aktiviteter inom kommunens verksamheter och dess boplag

En aktivitet som genomförts med anledning av målet avseende en fossilbränslefri organisation är att upphandling av biogasbilar har gjorts i kommunen. Idag finns ca 40 biogasfordon i kommunen. Problemet med användande har dock uppstått eftersom det idag inte finns någon biogaspump i kommunen. Idag pågår förhandlingar med en extern bränsledistributör avseende pumpen vilket troligen kommer medföra att en pump kommer att installeras under hösten 2012.

Botkyrka kommuns årliga hållbarhetsvecka har genomförts sedan 2004. År 2011 genomfördes den för första gången med ett utökat syfte. Det övergripande målet med veckan är att "öka delaktigheten och stärka dialogen mellan förtroendevalda, kommunens medarbetare och medborgare när det gäller arbetet för ett hållbart Botkyrka". Totalt genomfördes ett 30-tal aktiviteter där cirka 4 300 besökare deltog.

I mitten av mars 2010 invigdes Igelsta kraftvärmeverk, Botkyrkas kommuns största klimatsatsning någonsin och numera Sveriges största bioeldade kraftvärmeverk.

I södra delen av kommunen ligger Himmerfjärdsverket som är en av Sveriges största avloppsreningsverk. Här produceras biogas från bl a insamlat matavfall och annat organiskt avfall. För att kunna ta emot mer organiskt avfall har en skrotagningsstation byggts som delvis har finansierats av statliga klimatinvesteringsbidrag. Dessutom har även en uppgraderingsanläggning byggts för att framställa fordonsgas från den biogas som produceras i verkets rötkammare. Även denna del har delvis finansierats av statliga klimatinvesteringsbidrag. Från det anläggningarna togs i bruk 2009 har produktionen stadigt ökat och idag levereras fordonsbränsle till biogaspumpar runt om i regionen. Den begränsande faktorn idag är bristen på organiskt material.

Botkyrka satsar på klimatsmart byggande. Ett exempel på det är Malmsjö skola, som förutom miljövänlig fjärrvärme, inkluderar energi från solceller, solpaneler och bergvärme samt ett värmeåtervinningssystem och lokalt omhändertagande av dagvatten.

Under hösten 2010 satsade Botkyrka kommun på att göra skolmaten mer klimatsmart. Kommunen arbetar redan med att öka andelen ekologiska livsmedel i skolmaten, men tar nu arbetet ett steg längre för att minska skolmatens klimatpåverkan.

Botkyrka kommun arbetar aktivt med cykelfrämjande aktiviteter för att minska barnens bilåkande till skolan och arrangerar för sjunde året i rad tävlingen "Gå och cykla till skolan".

Det sker ett aktivt arbete för att fasa ut kommunens oljepannor. Under våren 2010 byttes bland annat oljepannan vid Brantbrinks IP ut mot fjärrvärme.

3.5 Kommentarer

Botkyrka kommun har ett flertal målsättningar avseende arbetet för en hållbar utveckling. Det grundläggande dokumentet är implementeringen av Ålborgdeklarationen. Därefter har en klimatstrategi och en klimat- och sårbarhetsanalys utarbetats. Det finns även miljömål i kommunens och nämndernas flerårsplaner och ettårsplaner. Mängden mål och genomförandeplaner är enligt revisionen svåra att överblicka eftersom de återfinns i flera olika dokument och beslut. Tydligt är dock att Botkyrka kommun har mycket höga ambitioner med sitt klimatarbete med tanke på hur målen formulerats.

Vidare styrs arbetet från kommunfullmäktige och kommunstyrelsen via beslut och uppdrag till nämnder. De uppdrag som lämnats från fullmäktige utifrån klimat- och sårbarhetsanalysen, innehåller ingenting om återrapportering eller uppföljning.

Verksamheterna har bland annat i sina ettårsplaner definierat vilka åtaganden man har. Det är tydligt att flertalet verksamheter genomför ett flertal aktiviteter för att bidra i arbetet mot en hållbar utveckling.

4 Hantering och tillämpning av miljökrav vid upphandling

Botkyrka kommun har idag en upphandlingspolicy som gäller från 2008-06-17. I den policyn anges avseende miljöfrågor följande:

"Utgångspunkten ska vara att kommunen ska verka för en god livsmiljö och en långsiktigt hållbar utveckling. Detta genom att så långt som möjligt välja varor och tjänster som är miljöanpassade, både med avseende på den yttre miljön och på arbetsmiljön."

De pågår idag ett arbete med att ta fram en ny upphandlings- och inköspolicy samt tillämpningsanvisningar. Av det nya förslaget till policy som ska lämnas till kommunstyrelsen i augusti 2012 framgår följande:

"Kommunen ska verka för en långsiktigt hållbar utveckling genom att upphandla varor och tjänster som bidrar till en god livsmiljö och har ingen eller begränsad påverkan på klimatet med minsta möjliga negativa miljöpåverkan. Alla produkter som köps in ska vara fria från giftiga ämnen enligt gällande miljö- och hälsokrav. All upphandling skall stimulera leverantörer, konsulter och entreprenörer att ta fram

miljöanpassade produkter och tjänster. De krav som ställs ska ha direkt anknytning till den vara eller tjänst som upphandlas.”

4.1 Arbetet inom upphandlingsenheten

I Botkyrka kommun finns en upphandlingsenhet inom Serviceförvaltningen. Enheten har i uppdrag att upphandla kommunens gemensamma ramavtal, genomföra alla upphandlingar över tröskelvärdena samt att hjälpa förvaltningarna med enskilda upphandlingar. Det är idag inte obligatoriskt för förvaltningarna att anlita upphandlingsenheten vid upphandlingar under tröskelvärdena.

Av intervju framgår att det anses vara självklart att miljökrav ställs i upphandlingar. Upphandlingsenheten anser det vara deras uppgift att i dialog med verksamheten alltid plocka fram lämpliga miljökrav då upphandlingar genomförs på uppdrag av förvaltningarna.

Enligt kommunens upphandlingspolicy ska miljökrav ställas vid upphandling. Detta görs i alla upphandlingar där det är möjligt. Som hjälp för att ställa miljökrav används bland annat Miljöstyrningsrådets utarbetade kriterier för miljökrav.

Det finns dock idag ingen statistik avseende i vilket omfattning miljökrav ställs.

Fem upphandlingar som nyligen genomförts har granskats. Dessa avser såväl varor, tjänster och entreprenader. I samtliga upphandlingar har miljökrav ställts. Grunden för de miljökrav som ställs är som regel Miljöstyrningsrådets utarbetade kriterier. Miljökrav ställs i huvudsak som skall-krav, dvs krav som måste vara uppfyllda för att utvärdering av anbudet ska göras.

4.2 Utvecklingsarbete

Det pågår idag ett arbete med att revidera kommunens upphandlingspolicy och samtidigt ta fram tillämpningsanvisningar. Vidare arbetar upphandlingsenheten för att utveckla inköpsarbetet generellt i kommunen. Det finns, enligt upphandlingsenheten, behov av att klargöra hur ansvarsfördelningen ska vara mellan upphandlingsenheten och kommunens förvaltningar samt i vilken omfattning förvaltningarna ska anlita upphandlingsenheten.

4.2.1 Utveckling av inköpsarbetet

Vidare arbetar upphandlingsenheten för att utveckla inköpsarbetet generellt i kommunen. Det pågår idag ett projekt avseende inköp och beställningar.

I revisionskrivelse 2009-05-26 konstaterar revisionen efter genomförd granskning att kommunens nuvarande upphandlingsorganisation inte i alla delar säkerställer att LOU tillämpas på ett tillfredställande sätt och att upphandlingar inte hanteras på affärsmässiga grunder. De brister som främst uppmärksammats av revisionen är avsaknad av ett IT baserat processtöd och en fungerande lokal upphandlingsorganisation samt avsteg från policy och riktlinjer bl a när det gäller ansvarsfördelning, dokumentation av gjorda upphandlingar, följsamhet mot gällande ramavtal och otillåtna direktupphandlingar.

Med förstudien som underlag har serviceförvaltningen utarbetat en projektbeskrivning för ett införandeprojekt, som redovisar den nivå som projektet ska ha vad gäller styrning av inköpsprocess och tidpunkter för genomförande av olika aktiviteter

Det föreslagna projektet åtgärdar även merparten av revisionens synpunkter på hur upphandlings och inköpsfrågorna hanteras i kommunen. Utöver detta skapas möjligheter till årliga kostnadsbesparingar i verksamheten.

Botkyrka kommun kan nå kostnadsbesparing i verksamheten som uppgå till en årlig besparing på 15 M kr när projektet är genomfört. För att detta skall kunna effektueras krävs en ökad styrning av upphandlings- och inköpsverksamheten. Policy och riktlinjer behöver ses över och anpassa till den fastställda upphandlings- och inköpsprocessen.

4.2.2 Samordnad varudistribution

Inom Södertörn (alla åtta kommunerna) pågår även ett gemensamt utvecklingsarbete avseende samordnad varudistribution. Beslut om att genomföra en förstudie fattades i kommunerna i juni 2011. Förstudien påbörjades i december 2011 med hjälp av en extern konsult. Arbetet med förstudien pågår idag och beräknad vara klar i juni 2012.

Det som förväntas uppnås med detta utvecklingsarbete är bland annat:

- Positiva effekter inom miljö, ekonomi och socioekonomiska aspekter
- Ökad konkurrens hos leverantörer
- Ökad möjlighet för lokala leverantörer
- Säkerhet, Service och Ekonomi

4.3 Rapportering och uppföljning

Uppföljning sker inte vad gäller miljökrav i upphandlingar generellt idag. Däremot görs årlig uppföljning av de mål som ställts upp i mötes- och resepolicy samt fordonspolicy.

Rapportering till kommunstyrelsen sker inte idag utifrån fastställd ordning. I förslag till ny upphandlingspolicy finns ett avsnitt avseende intern kontroll med. Avsnittet ser ut på följande sätt:

”Upphandlingar och upphandlingskontrakt (avtal) ska aktivt följas upp, såväl inom verksamheter som övergripande på koncernnivå, avseende ekonomiskt utfall, krav som angivits i avtalet och krav som ställts på varan/tjänsten och leverantören vid upphandlingstillfället. En internkontrollplan fastställs årligen av kommunstyrelsen i samband med att avrapportering av genomförd internkontroll ske.”

Kommunstyrelsen har även begärt att få en avrapportering/uppföljning av den nya policyn efter 12 månader.

4.4 Kommentarer

Utifrån den övergripande granskning av genomförda upphandlingar är det tydligt att miljökrav ställs vid upphandlingar som genomförs av upphandlingsenheten.

Kommunens verksamheter behöver idag inte anlita upphandlingsenheten då upphandlingar inte uppnår tröskelvärdena. Detta innebär att det inte finns kunskap om i vilken utsträckning miljökrav ställs på dessa upphandlingar. Revisionen bedömer det positivt att frågan kring ansvarsfördelning mellan upphandlingsenheten och kommunens verksamheter lyfts. För att ha en effektiv och ändamålsenlig upphandlingsverksamhet i kommunen, är det viktigt att roller och ansvar är tydliga.

Uppföljning och rapportering har hittills inte skett i någon större omfattning. Det är positivt att kommunstyrelsen framöver kommer begära in avrapportering/uppföljning av hur upphandlingsverksamheten fungerar.

5 Former för uppföljning och utvärdering inom området

5.1 Uppföljning och utvärdering utifrån Ålborgdeklarationen

Uppföljning av arbetet utifrån kommunens sex utmaningar sker i kommunens samlade årsredovisning. Varje punkt beskrivs för sig och slutsatser dras i vilken omfattning kommunens arbete har lett till förbättringar.

För år 2011 redovisas följande resultat:

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Botkyrkaborna har arbete Inget avgörande har hänt, vilket medför att utvecklingen varken är positiv eller negativ.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Botkyrkaborna känner sig hemma En svagt positiv utveckling har skett under året.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Botkyrka har de bästa skolorna Utvecklingen går inte åt rätt håll.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Botkyrka bidrar inte till klimatförändringar Klimatpåverkan minskar, men det går långsamt.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Botkyrkaborna är friska och mår bra Utvecklingen går sakta åt rätt håll.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Botkyrkaborna har förtroende för varandra och för demokratin Samspelet i lokalsamhället har inte förändrats på något avgörande sätt. Utvecklingen varken positiv eller negativ.

5.2 Uppföljning och utvärdering utifrån Klimatstrategin

I kommunens årsredovisning följs även målet avseende fossilbränslefri kommun upp.

Uppföljningen för år 2011 ser ut på följande vis:

Mål 14: Kommunens verksamheter bedrivs på ett långsiktigt hållbart sätt	Utfall 2009	Utfall 2010	Mål 2011	Utfall 2011
14 a) Kommunens inköp av fossilbränsle ska år 2015 vara 0 %.	97 %	95 %	60 %	94 %
14 b) Den totala energiförbrukningen ska under perioden 2007-2014 minska med 15 %/kvm i kommunens fastigheter och anläggningar.	250	244	231	248

Målet avseende inköp av fossilbränsle avser inköp av drivmedel. Vad gäller kommunens fastigheter har samtliga oljepannor fasats ut under 2012. En viktig anledning till att målsättningen för år 2011 inte nås är de problem som redovisats avseende biogaspump.

Vad gäller energiförbrukning i fastigheter har målet heller inte nåtts. Ett stort problem som finns i Botkyrka, såväl som i många andra kommuner, är hur mätning av förbrukningen ska genomföras.

Resvaneundersökning har genomförts i samband med att trängselavgifterna infördes i Stockholm. Undersökningen ger en bild av kommuninvånarnas val av färdmedel vid resor inom länet. Om man jämför åren 1997–1999 och 2005–2006 kan vi konstatera att resandet med bil minskat och att gång, cykel och moped ökat sin andel kraftigt. Kollektivt resande har andelsmässigt minskat, men 65 procent av alla resor till Stockholms innerstad går med kollektiva färdmedel.

Att det kollektiva resandet minskar visar även statistik från Stockholms lokaltrafik över antalet påstigningar med SL-trafiken (buss, tunnelbana, lokaltåg och pendeltåg) per invånare, år och kommun. 2006 och 2007 hade Botkyrka 209 påstigningar, som minskade till 194 påstigningar 2011.

5.3 Miljöredovisning

Uppföljning av arbetet med de nationella miljömålen görs även i en miljöredovisning som presenteras i kommunens årsredovisning. Kommunstyrelsen ansvarar för redovisningen. Redovisningen bygger på styrelsens och nämndernas verksamhetsberättelser.

Nedan redovisas vissa av de åtgärder som genomförts under 2011.

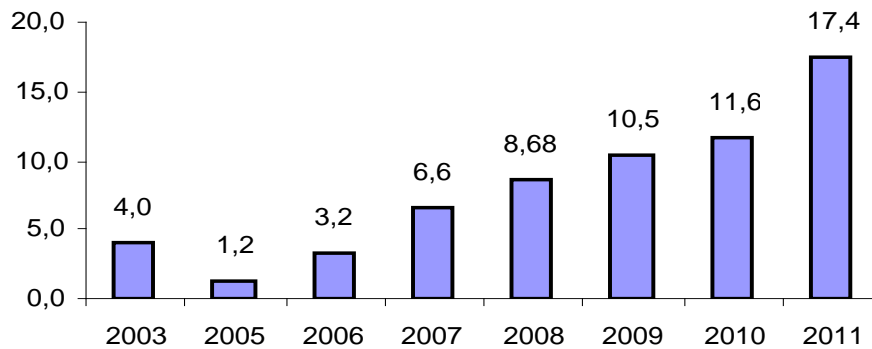
Mark

Nationella miljömål som berör mark är giftfri miljö, säker strålmiljö, levande skogar, ett rikt odlingslandskap, god bebyggd miljö, grundvatten av god kvalitet och ett rikt växt- och djurliv.

Ett politiskt mål är att öka andelen ekologiska livsmedel som serveras i kommunens kök. Under 2011 steg andelen ekologiska livsmedel från 11,6 till 17,4 procent av den totala mängden som köps in av Botkyrka kommun. Den största andelen utgörs av mejeriprodukter, men andelen fisk, kaffe och frukt och grönt ökar.

Inköpen av ekologiskt producerad mat inom utbildningsförvaltningen uppgick till 20 procent, vilket innebar en tydlig förbättring och att det uppsatta målet uppfyllades. På den förskola som låg i topp uppgick andelen till 45 procent. Verksamheterna har även börjat mäta svinnet av mat i förskolor och skolor.

KRAV-märkt livsmedel, %

Skyddad natur

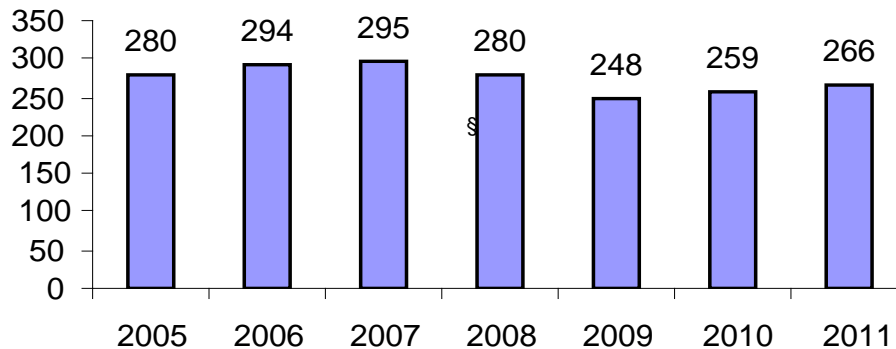
Botkyrka har nu 11 naturreservat i kommunen inklusive del av Bornsjöns naturreservat. Det finns också tre mindre biotopskyddsområden. Vid 2011 års utgång är 1 907 hektar skyddad, 9,7 procent av den totala landarealen. Av dessa är Lida och Vinterskogens naturreservat stora tätortsnära områden, på tillsammans mer än 1 000 hektar, med höga rekreativvärden och mycket skogskänsla. Men ytterligare områden med höga naturvärden är fortfarande i behov av skydd.

Forest Stewardship Council är en internationell organisation som främjar ett miljöanpassat, socialt ansvarstagande och ekonomiskt livskraftigt bruk av världens skogar. Botkyrka kommun har FSC-certifikat för sitt skogsbruk i den kommunägda skogen. Den kommunägda skogen, exklusive naturreservaten, uppgår till cirka 2 000 hektar, vilket motsvarar ungefär 25 procent av den totala skogsarealen i kommunen.

Avfall

Den största delen av kommunens avfall går till förbränning i Högdalens värmeverk. Energin som bildas vid förbränningen används till uppvärmning via fjärrvärmenätet och elektricitet.

Hushållsavfall till värmeåtervinning, kg/ invånare

Under 2011 antogs en ny renhållningsordning som består av en avfallsplan och renhållningsföreskrifter för Botkyrka kommun. Ett mål är att även matavfallet ska återvinnas i större utsträckning.

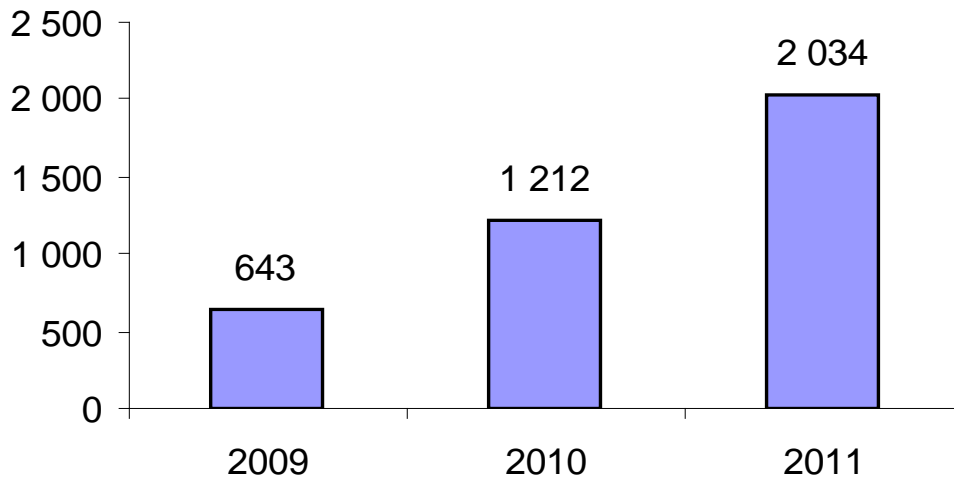
Förorenad mark

Kommunen har under 2011 varit huvudman för en fördjupad undersökning av ett område vid Kagghamra gård i Grödinge. På denna plats har det legat en impregneringsanläggning som var en av de första i Sverige. Området är mycket förorenat av framför allt arsenik. Undersökningen slutfördes vid årsskiftet 2011/2012, och kommunen planerar att under våren 2012 söka medel från Naturvårdsverket för att sanera området.

Biogasproduktion

I samband med rötning av organiskt material bildas biogas. Sedan juni 2009 levereras biogas från Himmerfjärdsverkets avloppsreningsverk till olika biogaspumpar i länet för fordonsdrift. Under 2009 levererades 643 000 Nm³ (normalkubikmeter), 2010 ökade produktionen till 1 211 984 Nm³, och 2011 ökade produktionen ytterligare till 2 034 357 Nm³.

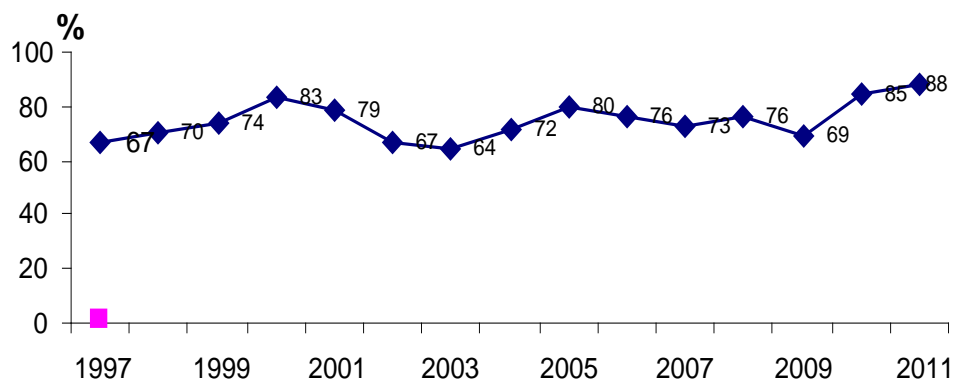
Biogasproduktion, Nm3 (tusental)

Energianvändning och växthusgaser

Botkyrka har antagit en klimatstrategi med mål för att minska utsläppen av växthusgaser. Målen avspeglas i flerårsplanen. Botkyrka har också skrivit under **Borgmästaravtalet**, ett europeiskt initiativ på lokal nivå där kommuner förbinder sig att minska utsläppen mer än EU:s målsättning.

Andel förnybar och återvunnen energi i fjärrvärmesystem, procent

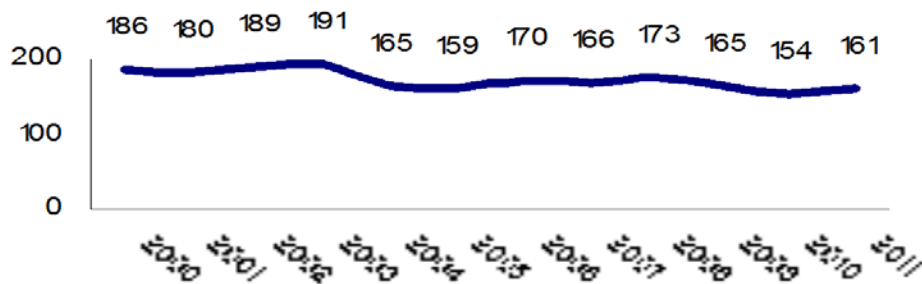

Den största andelen energi som används för uppvärmning i våra hus kommer från fjärrvärme. Söderenergi använder en stor andel biobränsle i sina pannor för att producera fjärrvärme. Under 2011 var andelen 88 procent, och förklarar varför Bot-

kyrka har lyckats minska sina utsläpp av koldioxid så mycket. De allra flesta fastigheter som finns i kommunen är anslutna till fjärrvärmens.

Under flera år har kommunen arbetat för att fasa ut användningen av olja för uppvärmning i kommunens lokaler. Under 2012 kommer den sista oljepannan att tas ur drift

Värmeförbrukning, normalårskorr (kWh/m²)

5.4 Kommentarer

Uppföljning av kommunövergripande åtaganden avseende klimatarbetet visar att de genomförs en mängd aktiviteter för att bidra till en hållbar utveckling i kommunen. Uppföljningen visar även att utvecklingen inom vissa områden inte uppnår till de målsättningar man ställt upp.

Kommunens verksamheter och dess bolag genomför också en mängd aktiviteter för att nå de målsättningar som ställts upp i dokumentet "Ett hållart Botkyrka" samt i de nationella miljömålen.

6 Revisionell bedömning

Den övergripande revisionsfrågan har varit:

Är styrning, uppföljning och utvärdering av övergripande miljöåtaganden ändamålsenligt?

Botkyrka kommun har enligt vår uppfattning höga ambitioner avseende att arbeta mot en hållbar utveckling. Att anta mål som innebär att kommunens organisation ska vara fossilbränslefritt år 2015 är en stor utmaning.

Kommunstyrelsen har ett övergripande ansvar för kommunens arbete mot en hållbar utveckling. Styrelsen har inrättat ett beredande organ för att fokusera på dessa frågor; klimat- och planeringsberedningen. Kommunfullmäktige styr kommunens samlade åtagande genom flerårsplan och ettårsplaner. Styrelsen och nämnderna redovisar därefter i sina respektive planer vilka åtaganden de har. Uppföljning sker i samband med årsredovisning, såväl inom nämnderna som den kommungemensamma årsredovisningen. Vi bedömer att styrning, ledning och uppföljning i huvudsak är ändamålsenlig.

Kontroll/granskningsmål:

- Implementering av externa deklARATIONER och dylikt i verksamheten

Kommunfullmäktige beslutade redan 2005 att ansluta sig till Ålborgdeklarationen. Efter en omfattande bearbetning och analys av deklarationen har detta lett till att kommunen antagit dokumentet "Ett hållbart Botkyrka" år 2007.

Kommunen har vidare skrivit på Borgmästaravtalet, vilket innebär att kommunen åtar sig att minska utsläppen av koldioxid med minst 20 % till år 2020.

Kommunen har även erhållit utmärkelser för sitt engagemang med miljöfrågor.

- Förekomst av kommunövergripande miljöåtaganden och dess förankring i verksamheten

Botkyrka kommun har implementerat Ålborgdeklarationen samt arbetar utifrån riksdagens nationella miljömål. Analyser har genomförts för att anpassa aktiviteter till de viktigaste klimatfrågorna i Botkyrka kommun. Detta medför att prioriteringar har gjorts för att fokusera på det som har störst betydelse för kommunen, både som organisation som geografiskt område. Det finns ett stort antal åtaganden i kommunen, vilket gör att det är svårt att överblicka den totala mängden. Styrelsen och nämnderna specificerar sina åtaganden i ettårsplanen. Arbetet med klimatfrågorna integreras på så sätt in i respektive verksamhets totala uppdrag, vilket är positivt.

- Hantering och tillämpning av miljökrav vid upphandling

Miljökrav ska ställas vid upphandling enligt kommunens upphandlingspolicy. Detta görs också alltid där så är möjligt enligt upphandlingsenheten. Granskningen visar att kommunen ställer höga miljökrav i ett flertal upphandlingar. Det är dock idag oklart hur många upphandlingar som genomförs utanför upphandlingsenheten. Detta medför att det inte går att utläsa i vilken omfattning miljökrav ställs då verksamheterna själv hanterar sina upphandlingar.

- Former för uppföljning och utvärdering inom området

Uppföljning och utvärdering av kommunens övergripande och nämndernas åtaganden avseende klimatarbetet redovisas på flera sätt. Styrelsen och nämnderna redovisar sitt arbete i sina verksamhetsberättelser. Vidare redovisas kommunens samlade arbete i en miljöredovisning som sedan ett antal år är en integrerad del i årsredovisningen. De uppföljningar som görs visar att det genomförs ett stort antal aktiviteter inom kommunens olika verksamheter för att arbeta för en hållbar utveckling.